

Forward Contract กับการบัญชี ป้องกันความเสี่ยง

จากบทความของ รศ.ดร.วรศักดิ์ ในฉบับก่อน (เรื่อง รายงานการสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า...มีที่มิทางเสียที) จะมีการพูดถึงเรื่องเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง ในแง่หลักการบัญชีของกิจการ สำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) ที่ถือปฏิบัติอยู่จริง ๆ โดยบางกิจการก็อ้างอิงจาก IAS 39 ซึ่งก็มีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ส่วนใหญ่จะไม่เป็นทางการ) หรือไม่ได้ อ้างอิงว่าทำตามมาตรฐานสากลฉบับไหนเลยถือเป็นหลักการบัญชีของกิจการจริง ๆ (อาจจะคิดเองทำเองนี่ย่าเก่งกว่า IASB อีก) ไปแล้ว

โดยปกติในการทำธุรกิจ กิจการบางกิจการอาจมีรายการที่มีความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ยและ/หรือความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เมื่อมีรายการที่มีความเสี่ยงดังกล่าวกิจการก็ต้องหาวิธีหาเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง เพื่อให้ทุกคนเข้าใจว่าธุรกิจทำอะไรมีความเสี่ยงและจัดการความเสี่ยงนั้นแล้วได้ผลดีหรือมีผลเสียหายากน้อยแค่ไหน มาตรฐานการรายงานทางการเงินจึงได้มีการกำหนดการบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) ขึ้นมา

ดังนั้น วันนี้เราจะมาพูดถึงถึงเรื่องการบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่องเครื่องมือทางการเงิน (“TFRS 9”) ซึ่งประเทศไทยอันเป็นที่รักของเรา จะมีแผนบังคับใช้ใน ปี พ.ศ. 2562

ก่อนที่จะไปรู้จักกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge accounting) ควรต้องมาทำความเข้าใจเบื้องต้นก่อนว่าอะไรคือ Hedge item หรือ Hedge instrument ในมาตรฐานฉบับนี้ ได้กำหนดวิธีการทางบัญชีสำหรับรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedge item) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging instrument) ไว้ดังนี้

รายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged item)

สำหรับรายการที่กิจการต้องการป้องกันความเสี่ยง หรือที่มาตรฐานเรียกว่า รายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง สามารถเป็นได้ทั้งสินทรัพย์หรือหนี้สินที่กิจการได้รับรู้แล้วในงบการเงิน เช่น ลูกหนี้ เจ้าหนี้ เงินกู้ สัญญาผูกมัดที่กิจการมีแต่ยังไม่เข้าเงื่อนไขตามมาตรฐานที่ต้องรับรู้ในงบการเงิน รายการที่คาดการณ์ว่าจะมีการเกิดขึ้นค่อนข้างแน่ที่จะเกิดขึ้น เช่น รายการจะซื้อหรือจะขายในอนาคต หรือผลต่างอัตราแลกเปลี่ยนจากการแปลงค่าเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศ ทั้งนี้ รายการเหล่านี้อาจเป็นรายการเดี่ยว ๆ หรือเป็นกลุ่มของรายการก็ได้ซึ่งเข้าเงื่อนไขตามที่กำหนดในมาตรฐาน

เครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันความเสี่ยง หรือที่ในมาตรฐานเรียกว่า เครื่องมือป้องกันความเสี่ยง นั้นเป็นได้หลายประเภท เช่น ตราสารอนุพันธ์ ยกเว้นตราสารอนุพันธ์ที่เป็น written option สินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินทางการเงินที่ไม่ใช่ตราสารอนุพันธ์ แต่อย่างไรก็ดีสำหรับรายการที่ไม่ใช่ตราสารอนุพันธ์นั้นจะมีเงื่อนไขเฉพาะ สำหรับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่มักใช้บ่อยๆ คือตราสารอนุพันธ์

การบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting)

การบัญชีป้องกันความเสี่ยงมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงผลกระทบในงบการเงิน ซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมการจัดการความเสี่ยงของกิจการที่ใช้เครื่องมือทางการเงินในการจัดการฐานะเปิดจากความเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน (หรือกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น ในกรณีการลงทุนในตราสารทุนที่กิจการเลือกที่จะแสดงการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น) วิธีการดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะแสดงถึงบริบทของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงภายใต้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง

เพื่อสะท้อนถึงวัตถุประสงค์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการป้องกันความเสี่ยงดังกล่าว (IFRS 9.6.1)

IFRS 9 จำแนกประเภทของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (Fair value hedge) การป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (Cash flow hedge) และการป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศ (Hedge of a net investment in a foreign operation) ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงการป้องกันความเสี่ยงสองรูปแบบแรก ซึ่งเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่หลาย ๆ กิจการนำมาใช้ในปัจจุบัน

การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (Fair value hedge)

มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่รับรู้บัญชีแล้ว หรือสัญญาผูกมัด (Firm Commitment) ที่ยังไม่ได้รับรู้ ซึ่งเกิดจากความเสี่ยงที่เฉพาะเจาะจงและจะมีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน ตัวอย่างของการป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม เช่น

- กิจการมีเงินกู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่ หากอัตราดอกเบี้ยตลาดเปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลกระทบต่อมูลค่ายุติธรรมของเงินกู้ยืม กิจการจึงป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมโดยการทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) จากอัตราดอกเบี้ยคงที่เป็นอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว
 - กิจการทำสัญญาผูกมัดว่าจะซื้อเครื่องจักรจากผู้ขายในต่างประเทศในอีก 3 เดือนถัดไป สัญญาจะระบุราคาซื้อเป็นเงินตราต่างประเทศทำให้กิจการมีความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน กิจการจึงป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมโดยทำสัญญาซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า
 - กิจการมีลูกหนี้การค้าที่จะได้รับชำระเป็นเงินตราต่างประเทศ ทำให้กิจการมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมเนื่องจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ กิจการจึงทำสัญญาขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า เพื่อป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมของลูกหนี้การค้า
- หมายเหตุ : สำหรับการป้องกันความเสี่ยงของสินทรัพย์และหนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ กิจการอาจกำหนดให้เป็นการป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม หรือการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสดก็ได้ หากเข้าเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้

สำหรับการป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม การเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (เช่น ลูกหนี้การค้า) จะรับรู้ในกำไรหรือขาดทุน และการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (เช่น สัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า) จะรับรู้ในกำไรหรือขาดทุนเช่นกัน

การป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (Cash flow hedge)

มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของกระแสเงินสดที่กิจการจะต้องจ่าย ซึ่งเกิดจากความเสี่ยงที่เฉพาะเจาะจงของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่รับรู้บัญชีแล้ว หรือความเสี่ยงของรายการที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่จะเกิดขึ้น (Highly probable forecast transaction) และจะมีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน ตัวอย่างของการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด เช่น

- กิจการมีเงินกู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยลอยตัว ทำให้จำนวนกระแสเงินสดที่จะต้องจ่ายค่าดอกเบี้ยในอนาคตมีความผันผวนตามอัตราดอกเบี้ยตลาด กิจการจึงป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสดโดยทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) จากอัตราดอกเบี้ยลอยตัวเป็นอัตราดอกเบี้ยแบบคงที่
- กิจการคาดการณ์ว่าจะขายสินค้าเป็นเงินตราต่างประเทศ ในอีก 3 เดือนข้างหน้า ซึ่งเป็นรายการที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่จะเกิดขึ้น กิจการจึงป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศด้วยการทำสัญญาขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า

สำหรับการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด กิจการต้องวัดมูลค่าเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (เช่น สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย) ด้วยมูลค่ายุติธรรม และรับรู้การเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงในบัญชีสำรองสำหรับการป้องกันความเสี่ยงในส่วนของผู้ถือหุ้นเฉพาะส่วนที่การป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ (Effective hedge) และส่วนที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Ineffective hedge) จะรับรู้ในกำไรหรือขาดทุนทันทีเมื่อรายการกระแสเงินสดที่มีการป้องกันความเสี่ยงเกิดขึ้นจริงบัญชีสำรองดังกล่าวจะถูกโอนไปยังกำไรหรือขาดทุนในงวดที่เกิดรายการ

เมื่อทุกท่านอ่านมาถึงตรงนี้ก็ได้อ่านความรู้เกี่ยวกับรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged item) ว่าสามารถเป็นรายการอะไรได้บ้าง รวมถึงได้ทราบว่าทำไมต้องมีการบัญชีการป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) และการป้องกันความเสี่ยงตาม IFRS 9 ได้แบ่งออกเป็นประเภท และประเภทใดที่กิจการนิยมนำมาใช้ในปัจจุบัน

คณะกรรมการฯ ขอ Break เนื้อหากากกฤษฎีในตอนที่ 1 ของบทความไว้เพียงเท่านี้ก่อน และรอติดตามในตอนต่อไปที่จะมาให้อะไรของการบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hedge) กับบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (Cash Flow Hedge)

..... โปรดติดตามตอนที่ 2

โดย...คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชี